

Archivní fond

**Kunsthistorische Kommission der Deutschen Gesellschaft
der Wissenschaften und Künste für die
Tschechoslowakische Republik**

**(Uměleckohistorická komise Německé společnosti věd a
umění pro Československou republiku)**

1913–1943

Inventář

Kristina Uhlíková

Oddělení dokumentace ÚDU AV ČR v.v.i.

2013

Závazná citace archivních pramenů z Oddělení dokumentace ÚDU AV ČR v.v.i.

1. citace

Ústav dějin umění AV ČR v.v.i., Praha, Oddělení dokumentace, plná citace fondu, další
details

(inv. č., číslo kartonu, fol.)

další citace

ÚDU AV ČR, OD, užívaná zkratka fondu, další details

V případě nejasností se obraťte na správce fondu, příp. službu v badatelně.

Obsah

I. Úvod

- 1) Stručná historie Kunsthistorischen Kommission der Deutschen Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik
- 2) Dějiny fondu
- 3) Archivní charakteristika

II. Inventář

III. Tiráž

I. Úvod

1) Stručná historie Kunsthistorischen Kommission der Deutschen Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik

Uměleckohistorická topografie

V závěru 19. století intenzivně sílila ve stále ještě mladém oboru dějin umění (podobně jako v celé duchovědné sféře) snaha po jeho konstituování jako exaktní vědecké disciplíny.¹ Jedním z nejvýznamnějších základů, z něhož měly dějiny umění napříště vycházet, byly soupisy uměleckohistorických památek – tedy seznamy uměleckohistoricky hodnotných objektů a předmětů (uměleckohistorického fondu) nalézajících se v určitém regionu – s jejich podrobným odborným popisem. Jedině kvalitní soupis se podle tehdejších vědců tohoto oboru mohl stát hlavním východiskem pro jakýkoliv další výzkum proměn umělecké tvorby na určitém území. Stejně velký význam měly však mít i pro památkovou péči teprve relativně nedávno postavenou do pozice oficiálního zájmu většiny evropských států včetně Rakousko-Uherska.² Pro památkovou péči měly soupisy vlastně dvojí význam. V první řadě díky nim získali pověření lidé přehled, kde se nacházejí objekty jejich zájmu. Druhý význam byl vlastně částečně úřední, protože státní památková péče se od počátku potýkala s obtížným definováním pojmu památky, což se ukazovalo jako velmi problematické při jednání s jinými oblastmi státní správy i se soukromými majiteli. Co je a co už není památka, kdo má rozhodnout, zda může být dům zbořen, přestavěn, či pouze pietně opraven. Soupisy se mohly při těchto jednáních stát argumentem ochránců památek vůči veřejnosti, přestože neměly oficiální úřední charakter (cesta k dnešním státním seznamům byla ještě dlouhá), jako tištěný dokument vydaný významnou institucí měly přesto svoji váhu.

Vznik soupisového projektu Archeologické komise ČAVU

Česká uměleckohistorická obec, v dané době sice čítající pouze několik osob (jádro tvořili: Karel Chytil, František Xaver Borovský, Karel Boromejský Mádl a Bohumil Matějka),³ se v závěru 19. století rozhodla k velmi modernímu a odvážnému kroku a zahájila velkorysý

¹ BAKOŠ, Ján. Viedenská škola dejín umenia a český dejepis umenia. In 54. Bulletin Moravské galerie v Brně, 1998, s. 1.

² Zde se tak stalo roku 1850 ustanovením C. a. k. Ústřední komise pro průzkum a uchování stavebních a uměleckých památek ve Vídni.

³ K zakladatelům soupisového projektu patřil také archeolog Josef Ladislav Píč.

projekt prvního odborného tištěného soupisu umělekohistorických památek v českých zemích, čímž předstihla i soupis rakouský.⁴ Realizace této edice nazvané *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém* byla vytýčena jako hlavní úkol v té době zřízené Archeologické komise⁵ ustanovené při nově založené České akademii pro vědy, slovesnost a umění. Hlavním hybatelem projektu se stal zakladatel Akademie a současně i čestný předseda jmenované Komise Josef Hlávka. Zatímco prioritou odborníků bylo položení základů u nás se stále ještě rodícího oboru, Hlávka jeho primární cíl zřejmě viděl v objevení a vyzdvížení specifiku „českého“ umění a tím podtržení jedinečnosti a významu národa v rámci monarchie, ale vlastně i celé Evropy. Zájem o památky se v širší veřejnosti stal v té době významnou prezentací vlasteneckého a postupně stále spíše nacionálního cítění a do určité míry jistě i transformací obtížněji realizovatelných politických ambicí. Studium památek se podobně jako studium regionální historie stalo velmi přitažlivým koníčkem řady profesorů gymnázií, reálků, učitelů obecných škol, farářů ale i státních úředníků a vzhledem k nedostatku vysokoškolsky vzdělaných odborníků se právě tito v daných oblastech autodidakti stávali autory řady svazků nového projektu.

Soupis měl obsáhnout nejprve České království, tedy v dané době 93 politických okresů, kterým měly odpovídat samostatné svazky. Pro některá města a další významné lokality byly plánovány samostatné díly. Celkově tedy bylo v této edici počítáno s vydáním více než 100 publikací.⁶ Každý svazek Soupisu v alfabetském pořádku zpracovával movité i nemovité památky jednotlivých lokalit. Heslo se skládalo z názvu lokality, seznamu použité literatury a pramenů, prehistorického vývoje, na němž s autorem většinou spolupracoval archeolog, a

⁴ První díl *Österreichische Kunsttopographie* vyšel až roku 1907, první český svazek věnovaný kolínskému okresu roku 1897 (Karel Boromejský MÄDL, *Politický okres Kolínský, Soupis památek historických a uměleckých od pravěku do počátku 19. století*, 1, Praha: Archeologická komise ČAVU, 1897).

⁵ Komise měly do určité míry suplovat odborné ústavy Akademie, jejichž zřízení z finančních důvodů nebylo po celou dobu její existence možné. Akademie se z dnešního pohledu svojí činností více blížila grantové agentuře, která podporuje vydávání vědecké literatury, než akademii věd, jejíž ústavy zaměstnávají vědce a vedou samostatný výzkum. Komise byly na rozdíl od jednotlivých tříd Akademie pružnější, protože se zaměřovaly pouze na konkrétní obor a často pouze na určité úkoly. (Jiří POKORNÝ. *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha: Academia, 2005, s. 60–61).

⁶ Podrobněji o topografickém projektu Archeologické komise viz Jana MAREŠOVÁ. Soupisový projekt Archeologické komise. In VENDL, Václav Karel, *Edice nedokončeného soupisu uměleckých památek politického okresu pardubicko-holicko-přeloučského*. Ed. Jana MAREŠOVÁ. Praha: Artefactum, 2007, s. 9–13; Kristina UHLÍKOVÁ. Zdeněk Wirth a soupisy památek. 1. díl – Zapojení Z. Wirtha do soupisového projektu Archeologické komise v období před 1. světovou válkou, *Zprávy památkové péče*, 2008, roč. 68, s. 145–151; táž: Historie soupisu. In Josef SOUKUP, Jan VALCHÁŘ, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Ledčském, Edice nedokončeného rukopisu*. Eds. Jan SOMMER, Kristina UHLÍKOVÁ. Praha: Artefactum, 2010.; nejnověji táž, První publikované umělekohistorické topografie v Čechách, Od Archeologické komise k českému „Dehiovi“, *Zprávy památkové péče*, 2010, roč. 70, s. 44–48.

popisu jednotlivých památek od hradů přes kostely, kaple, fary, hrady, zámky až po samostatně stojící sochy, Boží muka apod. Této hlavní části předcházela obecný úvod, v němž autor charakterizoval postup svých prací a celkový charakter uměleckohistorického vývoje regionu. Text byl vždy bohatě doplněn kvalitními fotografiemi, plány a kresbami.

Česká akademie byla jejími zakladateli proklamována jako instituce národnostně česká a tento předpoklad platil i o u ní zřízené Archeologické komisi. Bylo tomu tak bezesporu v důsledku toho, že „v českých zemích se akademické a vědecké elity rozešly do nacionálních táborů, které spolu komunikovaly jen velmi omezeně ...“⁷ Uměleckohistorická topografie však měla od počátku vycházet v české i německé jazykové verzi. K tomuto rozhodnutí redaktory jistě vedlo v první řadě realistické zhodnocení politické situace – dvojjazyčný projekt mohl snáze získat podporu státních i zemských úřadů. Ohled byl však bezesporu brán i na přístupnost tohoto druhu literatury pro zahraniční badatele, která ve svém důsledku vlastně znamenala propagaci domácí umělecké tvorby a tedy odhalení jejích specifíků v rámci monarchie. Náklad české verze každého dílu byl ovšem vždy výrazně vyšší (většinou 1000 výtisků českých a 300 německých). Německé svazky byly také stále častěji vydávány s výrazným časovým zpožděním, zvláště vzhledem ke zvýšeným nákladům na překlad a jejich menší finanční rentabilita (méně sponzorů, méně odběratelů).

Většina Archeologickou komisí vydaných svazků byla pro okresy s převahou českého obyvatelstva, protože prakticky všichni spolupracovníci Archeologické komise byli národnostně Čechy a většina z nich tedy pocházela a pohybovala se v převážně jazykově českých regionech. Málomocný autor nabídl Komisi přípravu soupisu regionu, který dobře neznal. Jazykově převážně německé regiony tak logicky nestály v centru jejich zájmu. U řady autorů (zvláště autodidaktů) můžeme navíc vytušit i jistý pohled na památky v německých oblastech jako na objekty nehodné jejich zájmu, protože podle nich nebyly dílem jejich národa, což bylo v rozporu s jejich hlavní (tj. nacionální) motivací k soupisům. Přesto do počátku první světové války vyšly v rámci této soupisové řady dva svazky věnované sudetským regionům (celkově bylo vydáno v této době 40 svazků) a dva byly připravovány. Tři německy píšící badatelé navázali spolupráci s Archeologickou komisí: autor jáchymovského soupisu vydaného roku 1913 ministerský úředník Richard Schmidt (1875–

⁷ KUNŠTÁT, Miroslav. Centra a periferie českých Němců ve vědě a vzdělávání. In eds. KAISEROVÁ, Kristina, KUNŠTÁT, Miroslav, *Hledání centra. Vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Nakladatelství Kristina Kaiserová a UJEP Ústav slovansko-germánských studií, 2011, s. 9.

1947),⁸ dále významný rakouský památkář Paul Buberl (1883–1942),⁹ který připravoval, ale nedokončil soupis okresu Františkovy Lázně a známý litoměřický historik Vinzenz Luksch (1845–1920),¹⁰ který slíbil sepsat památky tohoto okresu. Rukopis jeho dvoudílného soupisu, který dokončil těsně před smrtí, se zachoval v pozdějším opise a dnes je uložen v litoměřickém Oblastním muzeu.¹¹ To však bylo ještě v situaci, kdy němečtí badatelé neviděli jinou možnost, jak projekt soupisu jejich regionu, který považovali za svrchovaně důležitý, realizovat.

Vznik Uměleckohistorické komise

Skutečnost, že německým regionům byla věnována v rámci projektu Archeologické komise zjevně nedostatečná pozornost a potřeba řídit výzkum sudetských oblastí samostatně vedly Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen (Společnost pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách),¹² organizaci založenou v roce 1891 jako německá protiváha České akademie věd a umění, k úvahám o založení vlastní soupisové řady, která by se primárně zaměřila na převážně německé regiony. „*Allein es hat sich die Notwendigkeit ergeben, neben diesen, einen bestimmten Künstler oder einer bestimmten Kunstepoche gewidmeten Veröffentlichungen auch wissenschaftlich gewertete Übersichten des gesamten Bestandes an Kunst- und historischen Denkmälern in den*

⁸ Schmidt pocházel z Hrabčic u Duchcova. Po studiu práv na pražské německé univerzitě působil jako úředník na Ministerstvu školství a národní osvěty a na Ministerstvu sociální péče. Jako autodidakt se věnoval regionální historii rodného kraje. (SEIBT, Ferdinand, LEMBERG, Hans, SLAPNICKA, Helmut (eds.). *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder*. Bd. 3, N – Sch. München: Collegium Carolinum, 2000.)

⁹ Historik umění Paul Buberl pocházel z Františkových Lázní. Působil jako ředitel uměleckého oddělení vídeňského Dorothea. V letech 1908 až 1920 byl generálním konzervátorem rakouského Státního památkového úřadu. O tom, jak daleko Buberl v práci na soupisu pokročil, se nepodařilo zjistit přesnější zprávy. (STURM, Heribert (ed.). *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder*. Bd. 1, A – H. München: Collegium Carolinum, 1979.)

¹⁰ Kněz Vinzenz Luksch pocházel z okolí Lovosic. Po studiích teologie, práva a církevních dějin v Litoměřicích, Římě a Praze od roku 1879 působil v Litoměřicích, kde přednášel na biskupském semináři církevní dějiny a právo. Současně se věnoval studiu dějin umění, působil jako zdejší konzervátor vídeňské Centrální komise pro památkovou péči a byl zakladatelem Diecézního muzea. (Heribert STURM (ed.). *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder*. Bd. 2, I – M. München: Collegium Carolinum, 1984, s. 518.)

¹¹ Vinzenz Luksch. *Topographie der Historischen und Kunst-Denkmale im politischen Bezirke Leitmeritz, Teil I. Die Stadt Leitmeritz*, s. d. [kolem 1920].

Topographie der Historischen und Kunst-Denkmale im politischen Bezirke Leitmeritz, Teil II. Der politische Bezirk Leitmeritz, s. d. [kolem 1920]. Plány a kresby k soupisu jsou uloženy v odd. dokumentace Ústavu dějin umění AV ČR v.v.i.

¹² Podrobněji k historii Společnosti především viz HEMMERLE, Josef. Die Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen. In NEUMÜLLER, Michael (ed.), *Vereinswesen und Geschichtspflege in den böhmischen Ländern*, München 1986, s. 231–247; MÍŠKOVÁ, Alena, NEUMÜLLER, Michael. *Společnost pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách (Německá akademie věd v Praze), 1891–1945, Materiály k dějinám a inventář archivního fondu*, Práce z dějin Akademie věd. Praha: Archiv Akademie věd ČR, 1994.

*deutschen Teilen Böhmens herauszugeben.*¹³ Zřejmě na jaře roku 1913 (z té doby jsou první zápisy ze schůzí) byla při Společnosti založena zvláštní Komise pro publikování bádání k dějinám umění Čech (Kommission zur Herausgabe der Forschungen zur Kunstgeschichte Böhmens), která si vytkla za hlavní cíl přípravu uměleckohistorické topografie pro německé okresy. Její obsazení bylo v době jejího vzniku více než reprezentativní, členy tehdy byli: malíř a grafik, profesor Akademie výtvarných umění August Brömse, pražský světitel biskup a děkan Teologické fakulty Německé univerzity Wenzel Anton Frind, opat kláštera v Teplé Gilbert Helmer, zemský konzervátor Rudolf Hönigschmid, malíř a spisovatel, profesor Akademie výtvarných umění Karl Krattner, geolog, profesor Německé univerzity Gustav Carl Laube, profesor církevních dějin a rektor Německé univerzity August Nägle, profesor mineralogie Anton Pelikan, profesor klasické filologie Alois Rzach, germanista August Sauer, malíř, profesor Akademie výtvarných umění Franz Thiele a profesor novějších dějin univerzity Ottokar Weber. Tajemníkem byl profesor klasické archeologické Wilhelm Klein. Po roce (v březnu 1914) komise změnila svůj název na Uměleckohistorická komise (Kunsthistorischen Kommission).

Společnosti, respektive její Uměleckohistorické komisi však záhy vyvstaly komplikace se zajištěním nutné státní subvence, protože starší český projekt deklaroval i zpracování německých regionů a vycházel dvojazyčně, nebyl tedy zjevný důvod nezapojit se do něj a finanční nároky tak zbytečně nezvyšovat. Jediným závažným argumentem německé strany zůstávalo, že pozornost věnovaná sudetským oblastem je zde výrazně menší. Problémy se zajištěním státních subvencí představitele Společnosti nakonec skutečně přivedly na počátku roku 1914 k nabídce vedení Archeologické komise na spolupráci při vydávání svazků z regionů s převahou německého obyvatelstva.¹⁴ V písemném návrhu německá Společnost uváděla 38 okresů, jejichž přípravou by se chtěla do projektu zapojit. Na jaře roku 1914 se rozběhla vzájemná jednání. Českou stranu tehdy zastupovali hlavní představitelé Archeologické komise předseda a profesor dějin umění české univerzity Karel Chytil, tajemník komise biskup Antonín Podlaha a mineralog Karel Vrba, za německou stranu vedl jednání Rudolf Hönigschmid, další jména nejsou bohužel jednoznačná. Zdá se však, že hlavními aktéry byli Podlaha a Hönigschmid, kteří se několikrát setkali, aby připravili podklady pro jednání.

¹³ Dopis Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen Prezidiu České akademie věd a umění, leden 1914, MÚA AV ČR v.v.i., fond ČAVU, karton 256, inv. č. 626.

¹⁴ Viz pozn. 13.

Dohoda byla uzavřena již 8. června a záhy v plném znění publikována v tiskovém orgánu Archeologické komise *Památkách archeologických*.¹⁵ Hlavní tiskový orgán německé strany *Deutsche Arbeit* o této záležitosti kupodivu mlčí, její text tvoří pouze přílohu zápisu ze schůze komise 23. 6. 1914 (inv. č. 10). Z dohody vyplývalo, že obě společnosti budou na soupisovém projektu nadále trvale spolupracovat. V určitých časových intervalech měl být společně připraven redakční plán, který by upřesňoval pořadí zpracování okresů a především určil, která z institucí bude daný díl realizovat. „*O společném provádění vědeckého podniku budou ve společných poradách zástupců obou korporací čas od času činěna dohodnutí. Tato dohodnutí mají se v první řadě vztahovati na rozdělení okresů, jež ještě zpracovány býti mají.*“¹⁶ Dále bylo ujednáno společné podávání každoročních žádostí o státní dotace, případně zemské subvence, které měly být rozděleny mezi obě instituce podle aktuálního pořadí dokončování svazků. Zbývající náklady, stejně jako vlastní organizaci vydání publikací měla již každá z institucí zajišťovat samostatně („*každá korporace obstarává si vydávání svých svazků za své zodpovědnosti a zcela samostatně. Nepřipouští se tudíž vliv na obsah svazků jedné korporace korporací druhou*“)¹⁷ s tím, že část nově vydaných výtisků měla vždy druhé straně bezplatně poskytnout. Česká strana se dále zavázala v nejbližších letech urychleně vydat v německém překladu 12 svazků publikovaných dosud pouze v české jazykové verzi a vyrovnat tak handicap alespoň pro okresy s početnější německou menšinou. Německá strana chtěla spolupráci zahájit přípravou dílů věnovaných okresům: Kadaň, Duchcov, Liberec, Ústí nad Labem, Cheb, Horšovský Týn, Žatec, Most, Vrchlabí, Podbořany, Tachov a Trutnov. Můžeme říci, že odborný zájem na důkladné evidenci uměleckohistorického fondu země zde tentokrát pragmaticky ustoupil národnostním rozporům.

Realizaci dohody však zabránily nadcházející válečné události a s nimi související výrazné finanční problémy obou institucí, které podporu dalšího rozvoje soupisového projektu prakticky znemožnily. Řady potenciálních autorů navíc značně prořídly nucenou službou v armádě.

Období první republiky

¹⁵ Ze schůzí Archeologické komise při České akademii 1914. *Památky archeologické*, 1914, roč. 26, s. 174–176.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

V popřevratovém období se německá Společnost ocitla v komplikované situaci, protože jen obtížně hledala své místo v diametrálně změněných společenských i politických poměrech. V prvních letech dokonce musela bojovat o zachování samotné existence, ze strany státu jí nebyla zpočátku přiznána žádná dotace a navíc musela opustit své dlouholeté sídlo v pražském Clam-Gallasově paláci. Přesto však první schůze Uměleckohistorické komise proběhla již v létě roku 1919. Archeologická komise však v té době především v důsledku popřevratové vlny nacionalismu, již podlehl zvláště její předseda Karel Chytil, smlouvu se Společností z roku 1914 v roce 1921 jednostranně vypověděla.¹⁸ Po zklidnění politické i společenské situace a konsolidaci Společnosti¹⁹ se však obě strany k jednání vrátily jistě i z toho důvodu, že Ministerstvo školství a národní osvěty podmínilo poskytnutí další subvence na vydávání soupisu vzájemnou dohodou obou subjektů. „*K žádosti čj. 90 z 19. února 1921 o poskytnutí státní subvence z úvěru na Soupis pro r. 1921 a o zařazení zvláštní státní podpory na vydání soupisu historických a uměleckých památek v německých okresích v Čechách na r. 1922 sděluje ministerstvo, že nemůže býti o ní dříve rozhodnuto, dokud nebude vyřízena mezi tamní společností a Archaeologickou komissí České akademie věd a umění otázka vydávání a financování Soupisu vůbec.*“²⁰

Nová dohoda byla nakonec uzavřena 27. dubna 1923 na společné schůzi Archeologické komise a Společnosti.²¹ Německou stranu tehdy zastupovali předseda odboru výtvarného umění Společnosti již zmiňovaný Karl Krattner, Rudolf Hönigschmid, architekt, profesor německé techniky v Praze Artur Payr a čtveřici uzavíral profesor dějin umění a v dané době i děkan Filozofické fakulty Německé univerzity Alois Grünwald. Zástupci české strany byli opět Karel Chytil a Antonín Podlaha, trojici místo Vrby doplnil architekt Kamil Hilbert, oba jistě výrazně zmírnili Chytilův nacionalistický zápal. Německá společnost se tentokrát chtěla soustředit v první fázi na přípravu svazků pro okresy: Kadaň, Duchcov, Liberec, Ústí nad Labem, Přísečnice, Jablonec nad Nisou, Most, Chomutov, Frýdlant a Žatec.

¹⁸ Bylo oznámeno v *Památkách archeologických* (Památky archeologické, 1922, roč. 32, s. 289).

¹⁹ V roce 1924 Společnost přijala nové stanovy, rozšířila své teritoriální působení na oblast celé republiky a přijala i nové jméno Deutsche Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik (Německá společnost věd a umění Československé republiky).

²⁰ Opis dopisu Ministerstva školství a národní osvěty Praesidii Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen, 28. 12. 1921, MÚA AV ČR v.v.i., fond ČAVU, karton 256, inv. č. 626.

²¹ O této schůzi stručně informoval Antonín PODLAHA v *Památkách archeologických* (Společná schůze Archeologické komise se zástupci Německé společnosti 27. dubna 1923. *Památky archeologické*, 1923, roč. 33, s. 356).

Další podmínky spolupráce zůstávaly obdobné jako ve smlouvě z roku 1914. Znění nové dohody tentokrát nebylo publikováno, aktéři pouze nově odsouhlasili a upřesnili, již před válkou domluvené zásady. Státní dotace byla žádána společně oběma subjekty a v každém roce podle aktuálních potřeb na základě vzájemné domluvy rozdělena.

Obsazení prvorepublikové komise bylo již mnohem komornější než v předválečném období, ale možná proto také operativnější. Schůzím většinou předsedal Karl Krattner, mezi dalšími pravidelnými účastníky byli: Alois Grünwald, Rudolf Hönigschmid, Artur Payr, Alois Rzach, Franz Thiele. Ve 20. letech bylo stále při jednáních nejaktuálnější vydání svazku týkajícího se památek kadaňského okresu připraveného mladým historikem umění Josefem Opitzem (1890–1963) (o památkách tohoto okresu totiž již v roce 1916 obhájil disertaci), dále byla věnována pozornost dílu zahrnujícímu jablonecký okres připravovanému Karlem Richardem Fischerem (1871–1934),²² starostou Jablonce a velkým znalcem místní historie. O přidělení okresů Most a Duchcov se přihlásil Rudolf Hönigschmid (1876–1967)²³ v té době již předseda pražského památkového úřadu, o frýdlantský okres Alois Grünwald (1882–1931),²⁴ o karlovarský významný archeolog Anton Gnirs, o okresy Přísečnice a Chomutov také Josef Opitz a o okres Liberec zemský konzervátor státní památkové péče Karl Fridrich Kühn. Podobně jako Archeologická komise se však Společnost, respektive spíše přizvaní autoři, zjevně potýkali s problémy v závěrečné fázi zpracování rukopisů. Zjednodušeně řečeno, více svazků řadu let zůstalo ve fázi „ist abgeschlossen“ či dokonce „in den nächsten

²² Karl Rudolf Fischer pocházel z Lučan u Jablonce. Byl zakladatelem jabloneckého muzea i místního spolku Vereins für Heimatkunde des Jeschken und Isergaues. Od roku 1918 až do své smrti byl starostou Jablonce. (STURM, Heribert (ed.). *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder*. Bd. 1, A – H. München: Collegium Carolinum, 1979, s. 357; KAŠPAR, Jan. Jablonecký starosta Karl Richard Fischer (1871–1934). Intelektuál úspěšným politikem. (Pokus o zhodnocení osobnosti). *Fontes Nissae. Prameny Nisy*, 2004, roč. 5, s. 61–97; týž. Jablonecký starosta Karl Richard Fischer (1871–1934). Intelektuál úspěšným politikem II (nové skutečnosti). *Fontes Nissae. Prameny Nisy*, 2009, roč. 10, s. 149–155.)

²³ Rudolf Hönigschmid pocházel z Hořovic. Po studiích práv, dějin umění a germanistiky na pražské německé univerzitě se stal českým zemským konzervátorem s pravomocí pro tzv. smíšené okresy. V roce 1925 byl jmenován přednostou Státního památkového úřadu, v této funkci působil až do roku 1936, kdy byl penzionován. Současně byl jedním z hlavních organizátorů Spolku německých muzeí v ČSR a Moderní galerie, přednášel dějiny umění na pražské německé technice. Během protektorátu stál v čele sudetského památkového úřadu v Liberci a byl i hlavním kustodem zdejšího muzea. Po válce byl vysídlen. (SLAVÍČEK, Lubomír, Hönigschmid Rudolf. In HOROVÁ, Anděla (ed.), *Encyklopedie českého výtvarného umění – Dodatky*. Praha: Academia, 2006, s. 295; STURM, Heribert (ed.). *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder*. Bd. 1, A – H. München: Collegium Carolinum, 1979, s. 653.)

²⁴ Pražský rodák Grünwald vystudoval dějiny umění na zdejší německé univerzitě, kde také následně působil jako asistent, od roku 1914 jako mimořádný a od roku 1921 jako řádný profesor. Významně se angažoval také v Německé společnosti. Odborně se zabýval především antickým a renesančním uměním. (KUDLICH, Werner. A. Grünwald. *Jahrbuch des Verbandes der deutschen Museen in der Tschechoslowakischen Republik*, 1931, roč. 1, s. 180–181; STURM, Heribert (ed.). *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder*. Bd. 1, A – H. München: Collegium Carolinum, 1979, s. 482.)

Wochen werden wir mit der Drucklegung beginnen“,²⁵ nakonec však přesto nebyly vydány. Důvodů bylo více, od poněkud nadnesených slibů autora, až po závažné nedostatky odevzdaného rukopisu, který vyžadoval náročné korektury a někdy kompletní přepracování.

V roce 1929 převzal redakci topografie pro německé okresy architekt, technický konzervátor pražského Státního památkového úřadu Karl Kühn, za projekt tak poprvé odpovídala konkrétní osoba a ne celá komise, což bylo jistě k prospěchu věci. Kühn byl navíc velmi zkušený a vzdělaný památkář, který se rozhodl projekt zaštitit jak organizačně tak odborně. Nejprve připravil podrobné směrnice, podle nichž měli autoři dalších dílů topografie postupovat, které upravovaly jak strukturu publikace, tak strukturu jednotlivých hesel, způsob popisu jednotlivých typů památek. Podobné směrnice připravil i pro autory plánů a kreseb. Byly schváleny na schůzi 15. dubna 1929 (inv. č. 32).

V roce 1930 Společnost oznámila výrazné rozšíření regionu, pro který hodlala soupis zpracovat, přibyly okresy: Trutnov, Vrchlabí, Německé Jablonné, Česká Lípa a Mimoň, Teplice-Šanov, Žlutice, Teplá a Mariánské Lázně, Cheb a Aš, Planá, Tachov a Horšovský Týn, Rumburk, Šluknov a Vansdorf, Nýdek, Kraslice, Falknov.²⁶ Usilovala také o rozšíření svého záběru na Moravu a Slezsko. *„Endlich ersuchen wir das geehrte Präsidium [České akademie věd a umění], unsere Vereinbarung betreffs der Herausgabe der Kunsttopographie, die sich bisher nur auf Böhmen bezieht, auf die ganze Republik zu erstrecken, da das satzungsmässige Tätigkeitsgebiet unserer Gesellschaft das nur Zeit des Abschlusses der Vereinbarung auf Böhmen beschränkt war, seither durch eine Satzungsänderung auf das ganze Gebiet der Republik erweitert wurde und wir eine entsprechende Berücksichtigung namentlich auch Mährens und Schlesiens für notwendig erachten.*“²⁷ V první fázi slíbil pro Společnost zpracovat svazek věnovaný městu Opava ředitel zdejšího Slezského zemského muzea Edmund Wilhelm Braun (1870–1957).²⁸ Dále měly následovat díly zpracovávající

²⁵ Dopisy Deutsche Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik Prezidiu ČAVU, MÚA AV ČR v.v.i., fond ČAVU, karton 256, inv. č. 626.

²⁶ Okresy spojené spojkou „a“ Společnost patrně plánovala sdružit do jednoho svazku, jak to naznačuje publikovaný Gnirsův svazek pro okresy Teplá a Mariánské Lázně (viz dále).

²⁷ Dopis Deutsche Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik Prezidiu České akademie věd a umění, 5. 3. 1928, ÚDU AV ČR v.v.i., odd. dokumentace, fond Archeologická komise, karton III, složka Německé soupisy.

²⁸ Braun na rozdíl od dalších zúčastněných odborníků nepocházel z českých zemí ale z Německa. Získal špičkové vzdělání v oboru dějin umění na univerzitách ve Freiburgu, Heidelbergu a Lipsku. Roku 1897 byl vybrán za ředitele opavského uměleckoprůmyslového muzea (později převedeného pod zemskou správu a přejmenovaného na Slezské zemské muzeum), kde působil až do roku 1935, kdy byl nucen odejít do penze. Do funkce se však ještě vrátil během války (1942–1945). Braun byl vynikající odborník zvláště v oblasti uměleckého řemesla, byl ale také znalec a sběratel soudobé umělecké tvorby. Opavské muzeum se díky němu stalo v 1. polovině 20. století jednou z nejvyšších institucí na území Československé republiky.

památky okresů Fulnek²⁹ a Moravský Šternberk (oba také E. W. Braun), Rýmařov (Werner Kudlich, 1903–1945)³⁰ a později Moravská Třebová a Mikulov. Opavský soupis však mohl zatím relativně příkladnou spolupráci mezi Společností a Komisí zásadním způsobem narušit. O jeho přípravu totiž požádal Brauna již v roce 1919 dopisem další významný představitel Komise Zdeněk Wirth a ta poté počítala s vydáním svazku pod svojí hlavičkou.³¹ Když však Braun kolem roku 1930 jeho zpracování nově slíbil Německé společnosti, předseda Komise Karel Chytil neskryval svou nelibost a chtěl všemi prostředky teritoriálnímu rozšíření projektu Německé společnosti zabránit.³² Vzniklou situaci nakonec vyřešil Wirth tím, že namísto vyhrocení sporu, které žádal rozhořčený Chytil, dohodl s německou stranou nové podmínky spolupráce obou institucí pro území mimo českou zemi, podle nichž měl být (na rozdíl od Čech) každý svazek vydáván současně v české i německé jazykové verzi a náklady měly být rozděleny rovným dílem.³³ Právě opavský svazek se měl stát vzorovým příkladem. Jak je ovšem známo, ani jeden z moravských či slezských dílů topografie se k publikaci bohužel dovést nepodařilo.

Ambiciózní projekt Německé společnosti však bohužel zdaleka nesplnil očekávání jeho redakce. Do konečného stádia – tedy vytištěné publikace – se podařilo přivést pouze tři svazky (česká strana, tedy Archeologická komise, však na tom nebyla o mnoho lépe, během první republiky jí vyšlo pouze šest svazků).³⁴

Nejzodpovědnějším německým autorem se nakonec ukázal archeolog, žatecký rodák Anton Gnirs (1873–1933).³⁵ Gnirs po studiu germanistiky, historie a geografie na pražské německé

(VYBÍRAL, Jindřich. Braun, Edmund Wilhelm. In HOROVÁ, Anděla. *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1995, s. 85–86; ŠOPÁK, Pavel. *Edmund Wilhelm Braun. Opava: Slezská univerzita, 2008.*)

²⁹ Fulnek však byl pouze soudním okresem v rámci politického okresu Nový Jičín.

³⁰ Historik umění, syn opavského starosty Waltra Kudliča.

³¹ Viz Pavel ŠOPÁK, *Inventarizace památek ve Slezsku v 1. polovině 20. století, Zprávy památkové péče*, 2004, roč. 64, s. 533–538.

³² Podrobně o Braunově práci na soupise opavských památek viz článek Pavla ŠOPÁKA, citováno v předchozí pozn.

³³ Viz dopis Deutsche Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik Archeologické komisi, 4. 5. 1931, MÚA AV ČR v.v.i., fond ČAVU, karton 256, inv. č. 626.

³⁴ Během 20. let postupně došlo ke generační výměně, svých aktivit se ze zdravotních důvodů vzdala většina starších, zkušených a také velmi výkonných, duchem pozitivismu ovlivněných zakladatelů celého projektu (K. Chytil, K. B. Mádl, A. Podlaha, E. Šittler), kteří za něj cítili velkou zodpovědnost. Nová generace, reprezentovaná především Alžbětou Birnbaumovou, Josefem Cibulkou, Emanuele Pochem a Václavem Wagnerem, se do projektu zapojovala pomalu.

³⁵ Více o A. Gnirsovi viz GNIRSOVÁ, Anna. Otec ve vzpomínkách dcery. In *Historický sborník Karlovarská*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 1994, s. 5–30; O. Š. Anton Gnirs (1873–1933). *Pravěk. Nová řada*. 2005, Sv. 13, s. 480–483; SLAVÍČEK, Lubomír. Gnirs, Anton. In *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*

univerzitě přesídlil na přelomu století do chorvatské Puly, kde kromě výuky na námořní škole působil jako kustod zdejší antické sbírky a konzervátor vídeňské Centrální komise pro památkovou péči. Roku 1912 byl jmenován zemským konzervátorem Istrie a později též Kraňska. Po rozpadu monarchie se vrátil do Čech a učil na gymnáziu v Lokti, záhy byl však Ministerstvem školství a národní osvěty z tohoto místa uvolněn pro vědecké a památkářské úkoly. Od té doby se cíleně zabýval prehistorií, historií i památkami především severozápadních Čech a své poznatky následně publikoval v mnoha dílčích, ale velmi kvalitních studiích. Z pověření Státního archeologického ústavu se účastnil také řady archeologických průzkumů, kde se jeho dřívější zkušenosti ukázaly jako nesmírně cenné. Zdá se však, že hlavním úkolem, který od ministerstva dostal, bylo zpracování uměleckohistorické topografie této oblasti – v roce 1927 vydal nejprve soupis loketského okresu,³⁶ roku 1932 svazek zahrnující dva menší okresy Teplá a Mariánské Lázně.³⁷ Vzhledem k jeho předčasnému úmrtí již nestihl připravit pro tisk třetí svazek věnovaný karlovarskému okresu, který se však zachoval v rukopisu a v roce 1996 jej publikovala jeho dcera Anna v edici Collegia Carolina nazvané *Handbuch der sudetendeutschen Kulturgeschichte*.³⁸

Autorství třetího primárně německy publikovaného prvorepublikového svazku zahrnujícího liberecký okres³⁹ patří Karlu F. Kühnovi (1884–1945).⁴⁰ Tento trutnovský rodák, absolvent vídeňské architektury zastával od roku 1912 funkci technického zemského konzervátora Centrální komise pro památkovou péči pro Českou zemi. V této pozici, ovšem v rámci nově zřízeného Státního památkového úřadu, působil až do roku 1935. Současně přednášel dějiny architektury a památkovou péči na pražské německé technice. Roku 1935 přesídlil do Brna, aby zde na německé technice vybudoval Institut pro stavební dějiny a dějiny umění, který poté sám až do konce války vedl. Po zřízení protektorátu byl navíc jmenován přednostou brněnské pobočky Památkového úřadu a současně zástupcem pražského přednosty,

(dodatky). Praha: Academia 2006, s. 240; ŠLAJSNA, Jiří, Anton a Anna Grirsovi – otec a dcera ve službách vědy. In *Památky, příroda, život: vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*. 2009, roč. 41, č. 1, s. 1–16.

³⁶ GNIRS, Anton. *Topographie der historischen und kunst-Denkmale. Der politische Bezirk Elbogen*. Bd. 43. *Topographie der historischen und kunst-Denkmale in Böhmen*, Prag 1927.

³⁷ GNIRS, Anton. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in den Bezirken Tepl und Marienbad*. Bd. 50. *Der Topographie der historischen und Kunstdenkmale in der Tschechlowakischen Republik*. Prag 1932.

³⁸ GNIRS, Anton. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad* (Prag 1933). Anna GNIRS (ed.). München: Collegium Carolinum, 1996.

³⁹ KÜHN, Karl F. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale im Bezirke Reichenberg*. Bd. 51. *Der Topographie der historischen und Kunstdenkmale in der Tschechlowakischen Republik*. Prag 1934.

⁴⁰ Podrobněji o K. F. Kühnovi – DOLENSKÝ, Antonín. *Kulturní adresář ČSR. Biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníc*. Praha 1934; SLAVÍČEK, Lubomír. Kühn, Karl Friedrich. In *Nová encyklopedie českého výtvarného umění (dodatky)*. Praha: Academia 2006, s. 436; ZEMAN, Jaroslav. Pozapomenutý historik umění Karl Friedrich Kühn (1884–1945). In *Sborník Národního památkového ústavu, Územního odborného pracoviště v Liberci*. Liberec: Národní památkový ústav, ú. o. p. Liberec 2007, s. 85–89.

v posledních letech války de facto tento úřad vedl.⁴¹ Kühn byl velmi literárně činný, zabýval se středověkou a barokní architekturou Čech i Moravy, publikoval o regionálním umění Liberecka a věnoval se i teorii památkové péče. Na počátku roku 1945, krátce před svou násilnou smrtí během pražského povstání, dokončil rukopis posledního ze série svazků uměleckohistorické topografie pro sudetské okresy – soupisu severočeského Frýdlantska. To již však projekt měl do značné míry jiný organizační rámec.

V roce 1935 došlo v dějinách komise k další významné změně po smrti dosavadního tajemníka Aloise Rzacha byl do této funkce zvolen nový profesor dějin umění Německé univerzity významný žák Vídeňské školy dějin umění Karl Swoboda (schůze 20. listopadu 1935, inv. č. 38). Swoboda po svém přesídlení z Vídně do Prahy vystupoval záhy jako vůdčí osobnost německých dějin umění v Československu a s touto ambicí také k funkci přistupoval. V následujícím roce odešel Karl Kühn do Brna a vzdal se funkce redaktora topografie, která zůstala v rukou nového tajemníka. Swoboda se opět snažil projekt oživit a zkvalitnit jeho úroveň. Od autorů žádal pravidelné podrobné roční zprávy o jejich činnosti, roku 1936 doplnil i Kühnovy směrnice pro přípravu rukopisů (inv. č. 39).

Současně Swoboda také založil nové ediční řady:

Beiträge zur Geschichte der Kunst im Sudeten- und Karpathenraum (svazek 3 fondu)

Prager Forschungen zur Kunstgeschichte (svazek 4 fondu)

Druhá republika a období druhé světové války

Ve změněné politické situaci po rozpadu Československa navrhla Deutsche Akademie der Wissenschaften (Německá akademie věd), která se stala od roku 1941 nástupkyní Německé společnosti, aby vydávání uměleckohistorické topografie pro okresy sudetské župy postupně převzal její nově zřízený Památkový úřad.⁴² Sudetský památkový úřad spadal pod úřad zdejší

⁴¹ Jeho přednosta Wilhelm Turnwald musel narukovat.

⁴² Tato idea, alespoň podle vyjádření Rudolfa Hönigsmida, pocházela od Karla Swobody (viz dopis R. Hönigsmida K. F. Kühnovi, červenec 1942, NA, fond Státní památková správa, karton 688.)⁴² Tento pražský rodák, absolvent vídeňské školy dějin umění neoficiálně převzal po svém jmenování profesorem uměleckohistorické katedry pražské německé univerzity roku 1934 koordinaci oboru na území tehdy ještě Československé republiky v rámci nového uspořádání říšské vědy. Byl německou stranou respektován jako hlavní autorita v otázkách organizace uměleckohistorické vědy. (JANÁTKOVÁ, Alena. Wirth, Matějček a

župy a byl od počátku své existence veden bývalým přednostou pražského Státního památkového úřadu, významnou osobností meziválečné kulturní politiky Československé republiky, již zmiňovaným Rudolfem Hönigschmidem. Na vydání prvních dvou svazků měl sudetský úřad s Akademií spolupracovat (úřad měl zajistit redakci textové části, Akademie obrazovou dokumentaci)⁴³ a dále postupně celý projekt převzít do vlastní režie, stejně jako vydávání dalších uměleckohistorických monografií pro tuto oblast. Těmi prvními dvěma publikacemi měly být právě Kühnovy soupisy pro okresy Frýdlant a Jablonec nad Nisou. V letech 1942 a 1943 jednal Hönigschmid s brněnským nakladatelstvím Rudolf M. Rohrer, u něhož vyšel již liberecký svazek, a bylo též vydavatelem rakouské uměleckohistorické topografie, aby převzalo i projekt sudetské topografie. V následujícím období zbývajícím do konce války bylo ovšem nařízeno natolik přísné omezení publikační činnosti, že celý projekt byl pozastaven. Fotokopie Kühnova rukopisu objevená v nedávné době v knihovně Ústavu dějin umění AV ČR v.v.i. (kam přešla s knihovnou Zdeňka Wirtha v 60. letech) by měla být v nejbližší době publikována v řadě pramenů k dějinám umění *Fontes historiae artium* nakladatelství Artefactum.

Spolupráce na státním soupise uměleckých památek

Přední němečtí historici umění spolupracující s Německou společností se ve 30. letech podíleli také na druhém soupisovém projektu připravovaném pro území Československé republiky Státním fotoměřickým ústavem.⁴⁴ Od roku 1929 začal tento ústav zřízený Ministerstvem školství a národní osvěty jako dokumentační zázemí uměleckohistorického oboru i památkové péče připravovat novou edici topografie, která měla dočasně zastoupit velmi dlouhodobý projekt okresních soupisů. Vzorem pro tzv. stručný čtyřsvazkový soupis⁴⁵ (I. svazek Čechy, II. Morava a Slezsko, III. Praha, IV. Slovensko) byla německá topografická řada vydávaná pod vedením Georga Dehia.⁴⁶

obsazení katedry dějin umění na pražské Německé univerzitě. In ROHÁČEK, Jiří, UHLÍKOVÁ, Kristina (eds.), *Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby*. Praha: Artefactum, 2010, s. 227–237.)

⁴³ Dokumenty k převzetí vydávání topografie Památkovým úřadem Sudetské župy viz NA, fond SPS, karton 688.

⁴⁴ O tomto projektu viz např. UHLÍKOVÁ, Kristina. První publikované uměleckohistorické topografie v Čechách. Od Archeologické komise k českému „Dehiovi“. *Zprávy památkové péče*, 2010, roč. 70, s. 44–48.

⁴⁵ V pramenech i v literatuře je tato edice nejčastěji označována jako stručný soupis, příručka, či prostě český „Dehio“.

⁴⁶ *Handbuch der deutschen Kunstdenkmäler*. První vydání bylo publikováno v letech 1905–1912.

Veřejnosti nový projekt představil jeho koordinátor, sekční šéf ministerstva Zdeněk Wirth v článku uveřejněném v roce 1930 v *Časopise Společnosti přátel starožitností*.⁴⁷ Uvedl zde, že právě dokončení umělecké topografie je pro československou uměleckohistorickou vědu nejnaléhavější otázkou. Připomněl výrazné zpoždění proti dalším státům a konstatoval, že pokud by vydávání soupisů Archeologickou komisí a Německou společností postupovalo dosavadním tempem, mohl by být pro celé území republiky (bez Podkarpatské Rusi) projekt dokončen v roce 2095 (zbývalo vydat ještě 215 svazků). Položil si tedy otázku, „*není-li nutno změnit dosavadní metodu práce a formu edice, abychom dosáhli cíle?*“⁴⁸ Tím měl být spolehlivý přehled uměleckého materiálu ve státě, který by byl dostupný v dohledné době a „*který by bylo možno vydávati v nových vydáních a neustále doplňovati a zlepšovati.*“⁴⁹ Výsledný text měl velmi stručně charakterizovat nejvýznamnější památky abecedně seřazených obcí. Důsledně měl být vyloučen jakýkoliv obrazový doprovod.

Německá společnost o zapojení do tohoto projektu usilovala patrně již od počátku 30. let. Roku 1933 dokonce E. W. Braun velkoryse navrhl ministerstvu, že připraví společně s dalšími spolupracovníky II. díl věnovaný Moravě a Slezsku – „*Das Unterrichtsministerium ist auch damit einverstanden, dass ich mit einigen tschechischen und deutschen Gelehrten den Band Mähren und Schlesien bearbeite, was ungef. zwei Jahre in Anspruch nehmen dürfte.*“⁵⁰

Soupis byl zjevně důležitý pro obě uměleckohistorické obce a národností napětí zde muselo ustoupit stranou. Naléhavost jeho dokončení se navíc se vzrůstající hrozbou válečného konfliktu v průběhu 30. let stupňovala, protože právě důkladná evidence památek byla jedním z nezbytných předpokladů jejich ochrany.

Rukopis prvního svazku stručného soupisu zahrnujícího Čechy byl nakonec do tisku předán roku 1937. Z informací Zdeňka Wirtha víme, že text o severozápadní oblasti země osídlené tehdy z větší části německým obyvatelstvem zpracoval Anton Gnirs (podle Gnirsových slov – okresy Falknov, Teplá, Mariánské Lázně a Karlovy Vary).⁵¹ Karl F. Kühn, Rudolf Hönigschmid, Josef Opitz a Wilhelm Turnwald se podíleli na následné revizi celého rukopisu.⁵² V dubnu roku 1938 bylo s Karlem Maria Swobodou, předsedou

⁴⁷ WIRTH, Zdeněk. Umělecká topografie Československé republiky. *ČSPS*, 1930, roč. 28, s. 234–237.

⁴⁸ Tamtéž, s. 235.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Kopie dopisu E. W. Brauna Verlagsbuchhandlung A. Schroll & Co., 13. 2. 1933, odd. dokumentace ÚDU AV ČR v.v.i., fond Z. Wirth, k. W-A-66, sv. 6.

⁵¹ Dopis A. Gnirsa Z. Wirthovi, 2. 2. 1932, ÚDU AV ČR, odd. dokumentace ÚDU AV ČR v.v.i., fond Z. Wirth, k. W-A-66, sv. 6.

⁵² WIRTH, Zdeněk (ed.). *Umělecké památky Čech*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1957, s. 6.

uměleckohistorické komise Německé společnosti, domluveno německé vydání překladu celého textu pod názvem *Handbuch der Kunstdenkmäler der Tschechoslowakischen Republik*. Když však v následujícím roce ve změněných politických podmínkách okupační správa trvala na omezení územního rozsahu soupisu pouze na oblast protektorátu, Wirth jako jeho hlavní redaktor raději tisk publikace zastavil.⁵³ Tento zásah okupační správy zřejmě podnítil Karl Swoboda, patrně zde podobně jako u zmiňované nové organizace sudetských soupisů (viz pozn. 48) vycházel z předpokladu, že i odborné projekty by měly napříště respektovat nové teritoriální rozdělení bývalých českých zemí. Podle Swobodovy metodologické koncepce navíc bylo důležitější hledat specifika umění menších regionů – badatelské zájmy měly být „orientovány na lokální, geografická a kmenová specifika v dějinách umění“.⁵⁴ Wirthovi se sice podařilo stručný soupis pro Čechy přivést k publikování po několika revizích až roku 1957, kdy vyšel pod názvem *Umělecké památky Čech*, ale i tak se stal první soubornou publikovanou uměleckohistorickou topografií země.⁵⁵

Do historie vydávání uměleckohistorických soupisů se promítal zajímavým způsobem vývoj vztahů českých a německých historiků umění žijících v českých zemích. Na přelomu století Hlávková generace nesmiřitelně trvala na národnostně českém projektu topografie, a přestože zpracování sudetských regionů byla jen obtížně schopná uskutečnit, raději volila cestu znemožnění realizace těchto svazků. Skupina kolem Antonína Podlahy, která de facto převzala vedení Archeologické komise po Hlávkově smrti roku 1908, nastoupila naopak cestu, v níž národnostním rozporům nadřadila společné odborné zájmy. Přijala zde tak anti-nacionalistické pojmání umění propagované známou Vídeňskou školou dějin umění, z níž mladší nastupující generace českých historiků umění chtěla především vycházet. Nutno však přiznat, že rozhodnutí obou stran přistoupit k vzájemným jednáním o společném projektu bylo dáno i tlakem státní správy, která jinak odmítala přiznání dotací. Počátek nové republiky znamenal vzrůst nacionalistických nálad na české straně, jehož důsledkem bylo jednostranné radikální přerušení spolupráce. Němečtí vědci po prvotním rozladění a dezorientaci nové cíle hledali jen obtížně. Roku 1923 si však opětovně uzavření dohody a nové zahájení česko-německé topografické edice vynutil osvětový odbor Ministerstva školství a národní osvěty pod vedením Zdeňka Wirtha, když vzájemnou spolupráci české a německé strany podmínil poskytnutí státní dotace na soupis. Wirth zde jistě sledoval jak antinacionální koncept

⁵³ Tamtéž, s. 7.

⁵⁴ JANATKOVÁ, Alena. Wirth, Matějček a obsazení katedry dějin umění na pražské Německé univerzitě. In ROHÁČEK, Jiří, UHLÍKOVÁ, Kristina (eds.), *Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby*. Praha: Artefactum 2010, s. 232.

⁵⁵ Viz pozn. č. 58.

Vídeňské školy, tak Masarykovu ideu společného soužití národností v novém státě. Nutno přiznat, že objektivně vzato, byla vzájemná spolupráce na projektu pro obě strany skutečně výhodná. Obě instituce měly řízení redakce vybraných svazků plně ve svých rukou. Německá strana se zapojila do projektu po odborné stránce velmi kvalitního, navíc měla zajištěno publikování svazků pro české okresy i v německém jazyce. České straně naopak německý partner zajistil (či alespoň přislíbil zajistit) vydání pro ni obtížně realizovatelných soupisů tzv. smíšených okresů. Tato nesporná oboustranná výhodnost byla jistě i důvodem nepřerušení spolupráce na okresních soupisech a nově i na stručnější edici, tzv. českém Dehiovi, ani během 30. let, kdy separatistické tendence německé menšiny v Československu vzrůstaly a vlastně ani potom během druhé republiky.⁵⁶ Až po ustanovení protektorátu bylo rozhodnuto o nové organizaci obou projektů, tak aby bylo v souladu s novým teritoriálním rozdělením bývalých českých zemí. Je však zajímavé, že nejsou doklady o tom, že by se německá strana postavila proti Wirthovu rozhodnutí zastavit tisk stručného soupisu a ani o tom, že chtěla zasahovat do organizace vydávání svazků pro okresy s převahou českého obyvatelstva.⁵⁷ Za touto skutečností snad stály vzájemně korektní vztahy Zdeňka Wirtha a K. M. Swobody. Swoboda Wirthovi za mnohé vděčil.

⁵⁶ V roce 1933 navrhl E. W. Braun ministerstvu vedení redakce moravsko-slezského soupisu a na přelomu roku 1938 a 1939 vrcholí přípravy vydání českého dílu a jeho německého překladu.

⁵⁷ Na druhou stranu je však pravda, že v dané době se patrně reálně na přípravě žádného okresního svazku nepracovalo.

2) Dějiny fondu

Fond byl převzat Ústavem společně s pozůstalostí Zdeňka Wirtha v letech 1961 až 1962. Později byl společně s pozůstalostí Antona Gnirse z tohoto fondu vyřazen, bohužel však zůstal nerozpoznán v rámci této dosud neuspořádané pozůstalosti. Objeven byl až v roce 2013 při prohlídce fondu Antona Gnirse, která souvisela s jeho stěhováním do jiné místnosti. Dnes je zjevné, že původcem fondu Kunsthistorischen Kommission nebyl Anton Gnirs, již proto že velká část jeho dokumentů pochází až z období po Gnirsově smrti roku 1933. Jedná se spíše o registraturu komise, kterou zřejmě až do konce války vedl její poslední tajemník Karl M. Swoboda. Písemnosti tedy mohly být po válce přímo Swobodou předány Z. Wirthovi. Komise však neměla samostatnou kancelář, její úřední písemnosti vyřizovala centrální kancelář Německé společnosti. Nejpravděpodobnější variantou tedy je, že se dokumenty nacházely mezi dalšími písemnostmi Německé společnosti a byly společně s nimi převzaty v roce 1945 do správy České akademie věd a umění. Další historie fondu Německé společnosti je bohužel velmi spleťtá,⁵⁸ je však pravděpodobné, že Wirth z ní písemnosti Kunsthistorischen Kommission vyčlenil již během 40. let. Podobným způsobem se totiž snažil soustředit všechny dokumenty týkající se uměleckohistorické topografie, která se měla stát hlavním úkolem od konce války připravovaného uměleckohistorického ústavu, přestože ten vznikl až v rámci Československé akademie věd na počátku 50. let. U těchto písemností mohly být v době převzetí Wirthem uloženy také fotografie a plány, které sloužily jako předloha pro obrazovou dokumentaci Německou společností vydaných a připravovaných soupisů památek. Fotografie jsou dnes uloženy ve sbírce staré fotografie, prokazatelně jsou zde podklady pro soupisy okresů: Loket, Karlovy Vary, Liberec, Mariánské Lázně, Teplá. Plány pro soupisy okresů Litoměřice, Liberec, Loket, Mariánské Lázně, Karlovy Vary jsou uloženy ve sbírce staré plánové dokumentace oddělení.

3) Archivní charakteristika

Fond obsahuje registraturu Komise pro publikování bádání k dějinám umění Čech (Kommission zur Herausgabe der Forschungen zur Kunstgeschichte Böhmens) Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách (Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen),⁵⁹ roku 1914 přejmenované na Kunsthistorische Kommission (případně používána i varianta Kunstgeschichtliche Kommission, česky Uměleckohistorická komise). Registratura byla zřejmě vedena kanceláří Společnosti, v období první republiky také zápisy pořizovala přímo její sekretářka Maria Kaulfersch.

První svazek prvního kartonu fondu obsahuje zápisy ze schůzí komise od 7. května 1913 do 16. prosince 1943. Jak dokládá text některých zápisů, není zde zachovaná řada zcela kompletní. Dokumenty, které byly k zápisům původně přiloženy – kopie pozvánek na schůze, projednávané dohody, směrnice pro autory svazků topografie apod., jsou zde ponechány. Druhý svazek je tvořen zprávami o činnosti komise od roku 1921 do roku 1937, některé roky však chybí, pro některé se zachovaly pouze koncepty. U ročních zpráv je ponechána doprovodná korespondence a přípravné podklady, především výkazy činnosti jednotlivých autorů.

Další svazky fondu jsou již tematické věnované jednotlivým edicím, od svazku 7 potom topografii. Svazky 7 až 11 obsahují dokumenty a korespondenci k různým záležitostem souvisejícím s přípravou této největší edice.

Druhý karton fondu se již zcela týká jednotlivých připravovaných dílů topografie, rozdělených teritoriálně do dvou řad – Čechy a Morava a Slezsko, v rámci těchto řad jsou poté svazky písemností řazeny abecedně podle německých názvů okresů. Soubory tvoří především korespondence řazená chronologicky.

⁵⁹ V roce 1924 Společnost přijala nové jméno Deutsche Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik (Německá společnost věd a umění Československé republiky), od roku 1941 vystupuje jako Deutsche Akademie der Wissenschaften (Německá akademie věd).

II. Inventář			
inv. č.	obsah	datum	karton
Svazek 1 Protokolle über die Sitzungen (Záписы ze schůzí) 1913–1914			
1	Protokolle über die Sitzung der Kommission zur Herausgabe der Forschungen zur Kunstgeschichte Böhmens. 2 f.	7. 5. 1913	1
2	Protokolle über die Sitzung der Kommission zur Herausgabe der Forschungen zur Kunstgeschichte Böhmens. 2 f.	11. 11. 1913	1
3	Protokolle über die Sitzung der Kommission zur Herausgabe der Forschungen zur Kunstgeschichte Böhmens. 4 f.	14. 1. 1914	1
4	Protokolle über die Sitzung der Kommission zur Herausgabe der Forschungen zur Kunstgeschichte Böhmens. 4 f.	9. 3. 1914	1
5	Protokolle über die gemeinsame Sitzung des Vorstandes und der Kommission zur Herausgabe der Forschungen zur Kunstgeschichte Böhmens. 4 f.	19. 3. 1914	1
6	Protokoll über die gemeinsame Sitzung des Vorstandes und der Kommission zur Herausgabe der Forschungen zur Kunstgeschichte Böhmens. 2 f.	26. 3. 1914	1
7	Protokoll über die gemeinsame Sitzung des Vorstandes und der Kommission zur Herausgabe der Forschungen zur Kunstgeschichte Böhmens. 2 f.	2. 4. 1914	1
8	Protokoll über die gemeinsame Beratung des Vorstandes und der Kunsthistorischen Kommission. (2 exempláře á 4 f.)	26. 5. 1914	1
9	Protokoll über die Sitzung der kunsthistorischen Kommission. 2 f.	15. 6. 1914	1
10	Protokoll über die gemeinsame Beratung des Vorstandes mit der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojen Návrh smlouvy Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen s Archeologickou komisí České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze. 3 f.	23. 6. 1914	1
1919–19			
11	Protokoll über die Sitzung der Kunst-Kommission und der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojen rukopis prof. Krattnera s návrhy k připravovanému zákonu o památkové péči. 1 f.	3. 7. 1919	1
12	Protokoll über die Sitzung der Kunst-Kommission und der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojena zpráva o litoměřickém díle topografie dokončeném prof. Lukschem, která byla podkladem	29. 9. 1920	1

	jednání. 1 f.		
inv. č.	obsah	datum	karton
13	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	5. 2. 1921	1
14	Protokoll über die Sitzung des Vorstandes und der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Vložena kopie dopisu předsedy Sauera senátorovi prof. Dr. L. Spiegelovi zvoucí jej na schůzi komise. (1. 7. 1921, 1 f.)	4. 7. 1921	1
15	Protokoll über die Sitzung des Vorstandes und der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Vložena kopie dopisu předsedy Sauera senátorovi prof. Dr. L. Spiegelovi zvoucí jej na schůzi komise. (b. d., 1 f.)	15. 12. 1921	1
16	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	19. 1. 1922	1
17	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	9. 3. 1922	1
18	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	29. 4. 1922	1
19	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	17. 2. 1923	1
20	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	21. 4. 1923	1
21	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Přiložen Bericht betreffs einer ev. Herausgabe des nachgelassenen Werkes von Prof. Schwetner od R. Hönigschmida. 1 f.	9. 6. 1923	1
22	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	8. 3. 1924	1
23	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	9. 2. 1925	1
24	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	8. 6. 1925	1
25	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	26. 1. 1926	1
26	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	27. 4. 1926	1
27	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	14. 12. 1926	1
28	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	25. 1. 1927	1
29	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	3. 12. 1927	1
30	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f.	1. 2. 1928	1

inv. č.	obsah	datum	karton
31	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. (Jednání o reorganizaci vydávání topografie a rozšíření na Moravu a Slezsko.) Připojeno Tagesordnung der Sitzung der Kunstgeschichtlichen Kommission. 5 f.	12. 2. 1929	1
32	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojeny koncepty Richtlinien für die Ausarbeitung der deutschen Bände der Kunsttopographie der tsch. Republik. 8 f. Richtlinien für die zeichnerischen Aufnahmen in den deutschen Bänden der Kunsttopographie. 2 f.	15. 4. 1929	1
33	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 3 f. Připojeny: Dopis A. Gnirse Deutsche Gesellschaft... (27. 1. 1930, 1 f.) Dopis K. Kühna Deutsche Gesellschaft... (28. 2. 1930, 1 f.) Referat über den Fortschritt der weiteren kunsttopografischen Arbeiten (připravený K. Kühnem, 2 f.) Dopis K. Kühna Deutsche Gesellschaft... o kresbách a fotografiích kláštera Osek (1. 3. 1930, 1 f.)	1. 3. 1930	1
34	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojeny: Bericht über die Arbeiten an der Topographie ... připravený K. Kühnem (7. 3. 1931, 2 f.) Pozvánka na zasedání (28. 2. 1931, 1 f.)	7. 3. 1931	1
35	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojena pozvánka na zasedání (9. 6. 1931, 1 f.)	15. 6. 1931	1
36	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojena pozvánka na zasedání (14. 6. 1931, 1 f.)	19. 6. 1934	1
37	Volba prof. Dr. K. M. Swobody členem uměleckohistorické komise. 1 f.	9. 3. 1935	1
38	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 1 f. (Novým tajemníkem po smrti Aloise Rzacha zvolen K. M. Swoboda.) Připojena prezenční listina. 1 f.	20. 11. 1935	1
39	Protokoll über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojena: Pozvánka na zasedání (19. 3. 1936, 1 f.)	26. 3. 1936	1

	Ergänzung zu den Richtlinien. (4. f.)		
40	Pozvánka na zasedání. 1 f.	24. 3. 1938	1
inv. č.	obsah	datum	karton
41	Verhandlungsschrift über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojena pozvánka na zasedání. (25. 4. 1942, 1 f.)	5. 5. 1942	1
42	Verhandlungsschrift über die Sitzung der Kunsthistorischen Kommission. 2 f. Připojena: Pozvánka na zasedání. (9. 12. 1943, 1 f.) Bericht erstattet in der Vollversammlung vom 16. 12. 1943 betreffend die Herausgabe einer neuen Kunstgeschichtlichen Reihe „Prager Forschungen zur Kunstgeschichte“ (K. M. Swoboda, 1 f.)	16. 12. 1943	1
Svazek 2 Tätigkeit Berichte (Zprávy o činnosti) 1920–1937			
43	Tätigkeitbericht für 1920 (6 f.) Připojen dopis Gesellschaft zur ... Kunstgeschichtliche Kommission (22. 2. 1921, 1 f.)	b. d.	1
44	Tätigkeitbericht der kunsthistorischen Kommission für das Jahr 1921 (2 f.) Připojen dopis Gesellschaft zur ... Kunstgeschichtliche Kommission (23. 2. 1922, 1 f.)	únor 1922	1
45	Tätigkeitbericht der kunsthistorischen Kommission für das Jahr 1922 (R. Hönigschmid) (2 f.) Připojen dopis Gesellschaft zur ... Kunstgeschichtliche Kommission k rukám W. Kleina (Obmann) (1 f., 1. 3. 1923) Kontoauszug der Kunstgeschichtlichen Kommission 1922 (1 f.)	17. 2. 1923	1
46	Konzept Tätigkeitbericht der kunsthistorischen Kommission für das Jahr 1923 (1 f.) Připojen dopis Gesellschaft zur ... Kunstgeschichtliche Kommission k rukám A. Rzacha (Obmann) (1 f., 31. 3. 1924)	b. d.	1
47	Bericht der Kunstgeschichtlichen Kommission für das Jahr 1924 und Antrag für das Jahr 1925 (1 f.) Připojen: Konzept Berichtu (1 f., b. d.) Bericht über die kuntopographischen Arbeiten im Jahre 1924 von J. Opitz (1 f., 6. 2. 1925)	b. d.	1
48	Tätikeitsbericht der kunstgeschichtliche Kommission für 1925 (2 f.)	12. 2. 1926	1
49	Bericht der Kunstgeschichtlichen Kommission über ihre Tätigkeit im Jahre 1926 (1 f.) Připojeno vyúčtování za rok 1926 (1 f.)	24. 1. 1927	1
50	Kopie žádosti o zaslání zprávy o činnosti na soupisu památek od předsedy KK (1 f.)	24. 1. 1928	1

51	Bericht über den Stand der Arbeiten an dem Bande Reichenberg der Kunsttopographie od K. Kühna (1 f.)	1. 2. 1928	1
inv. č.	obsah	datum	karton
52	Dopis Deutsche Gesellschaft... KK (1 f.) Připojen kopie dopisu předsedy KK R. Hönigschmidovi, K. Kühnovi a Grünwaldovi (1. f., 16. 1. 1929)	4. 1. 1929	1
53	Kopie dopisu předsedy KK A. Gnirsovi (1 f.)	16. 1. 1930	1
54	Kopie Berichtu der Tätigkeit der kunstgeschichtlichen Kommission im Jahre 1931; Bericht des Hauptreferenten für die Kunsttopographie K. Kühn (3 f.)	6. 6. 1932	1
55	Bericht über die Tätigkeit der kunstgeschichtlichen Kommission im Jahre 1932, rukopisný a strojopisný koncept (2+2 f.)	b. d.	1
56	Bericht über die Tätigkeit der kunstgeschichtlichen Kommission, Kunsttopographie, im Jahre 1933 od K. Kühna, koncept (4 f.)	b. d.	1
57	Bericht über die Tätigkeit der kunstgeschichtlichen Kommission, Kunsttopographie, im Jahre 1934 od K. Kühna (2 f.) Připojen: Koncept (rukopis) Bericht über die Kunsttopographie für das Jahr 1934 (odlišný od prvního) patrně od A. Rzacha (2 f.) Kopie dopisu sekretáře Gesellschaft ? A. Rzachovi (1 f., 25. 3. 1935) Kopie dopisu K. Kühna spolupracovníkům topografie, aby zaslali své zprávy o činnosti (1 f., 17. 1. 1935) Kopie dopisu předsedy KK K. Kühnovi (1 f., 21. 1. 1935) Kopie dopisu předsedy KK R. Hönigschmidovi (1 f., 21. 1. 1935) Kopie dopisu předsedy KK E. W. Braunovi (1 f., 21. 1. 1935) Kopie dopisu předsedy KK W. Kudlichovi (1 f., 21. 1. 1935) Kopie dopisu předsedy KK W. Turnwaldovi (1 f., 21. 1. 1935) Kopie dopisu předsedy KK J. Opitzovi (1 f., 21. 1. 1935) Kopie dopisu předsedy KK Erichu Turschovi (1 f., 21. 1. 1935) Kopie dopisu předsedy KK Karl Vorbachovi (1 f., 21. 1. 1935) Bericht über die kunsttopographische Bearbeitung des Bezirkes Friedland i. B. im Jahre 1934, K. Kühn (1 f., 15. 1. 1935) Dopis E. W. Brauna Deutsche Gesellschaft ... (1 f., 22. 1. 1935) Bericht über die im Laufe des Jahres 1934 in den Ger. Bez. Plan-Weseritz (pol. Bez. Plan) durchgeführten kunsttopographischen Arbeiten, W. Turnwald (2 f., 1. 2. 1935)	b. d.	1

	Bericht o úpravách rukopisu soupisu pol. okresu Karlovy Vary, W. Turnwald (1 f., 9. 2. 1935) Dopis K. Kühna Deutsche Gesellschaft (1 f., 10. 6. 1935)		
inv. č.	obsah	datum	karton
58	Koncept Berichtu za rok 1935, K. M. Swoboda (6 f.) Připojeny: Dopis předsedy Deutsche Gesellschaft... (1 f., 3. 2. 1936) Bericht über die kunstopographischen Arbeiten im Jahre 1935 der KK, K. Kühn (2 f., b. d.) Kontoauszug der KK für 1935 (1 f., b. d.) Dopis K. Kühna K. M. Swobodovi (1 f., 2. 2. 1936) Kopie dopisu K. M. Swobody K. Kühnovi (1 f., 12. 2. 1936) Dopis Karl Vorbacha Deutsche Gesellschaft ... (1 f., 19. 2. 1936) Dopis W. Kudliča Deutsche Gesellschaft ... (1 f., 19. 2. 1936) Bericht W. Turnwalda über im Laufe des Jahres 1935 durchgeführten Arbeiten für die Topographie ... Bezirkes Plan (1 f., 24. 2. 1936)	b. d.	1
59	Bericht der KK über die Arbeiten im Jahr 1936 und Anträge für das Jahr 1937 (5 f.) Připojeno: Ergänzung zu den Richtlinien (4 f.)	22. 4. 1937	1
60	Bericht der KK über ihre Tätigkeit im Jahre 1937 und Arbeitsplan für 1938. (2 f.) Připojen: Dopis K. M. Swobody K. Kühnovi (1 f., 15. 2. 1938) Kopie dopisu K. M. Swobody členům KK (1 f., 2. 4. 1938)	b. d.	1
Svazek 3 Beiträge zur Geschichte der Kunst im Sudeten- und Karpathenraum 1937–1941			
61	Dopis Verlag Rudolf M. Rohrer prof. Otto Grosserovi (1 f.) Připojen kopie dopisu Deutsche Gesellschaft ... (1 f., 3. 7. 1937)	19. 6. 1937	1
62	Kopie dopisu Deutsche Gesellschaft K. M. Swobodovi (1 f.) Připojen finanční odhad publikace (1 f.)	24. 11. 1937	1
63	Kopie dopisu Deutsche Gesellschaft Verlag Rudolf M. Rohrer (1 f.)	31. 12. 1937	1
64	Dopis Verlag Rudolf M. Rohrer K. M. Swobodovi (1 f.) Připojen kopie dopisu K. M. Swobody Verlag Rudolf M. Rohrer (1 f., 15. 2. 1938)	7. 2. 1938	1
65	Korespondence K. M. Swobody a W. Kudliča (3 f.)	2. 4.–4. 5. 1938	1
66	Kopie dopisu K. M. Swobody Verlag Rudolf M. Rohrer	21. 11. 1938	1

	(1 f.)		
inv. č.	obsah	datum	karton
67	Kopie dopisu předsedy Deutsche Gesellschaft ...? K. M. Swobodovi (1 f.)	30. 3. 1939	1
68	Kopie dopisu předsedy Deutsche Gesellschaft ...? K. M. Swobodovi (1 f.)	30. 3. 1939	1
69	KOPIE dopisu předsedy Deutsche Gesellschaft ... Grossera K. M. Swobodovi (1 f.)	4. 9. 1939	1
70	KOPIE dopisu předsedy Deutsche Gesellschaft ... E. Bachmannovi (1 f.)	4. 9. 1939	1
71	Beiträge zur Geschichte der Kunst im Sudeten- und Karpathenraum, Band III., Erich Bachmann: Spätstaufige Bauströmungen im Sudetenraum. bzw. Eine spätstaufige Baugruppe im mittelböhmischem Raum. Band IV., Erich Bachmann: Sudetendeutsche Kunsträume. – korespondence (14 f.)	22. 7. 1939– 29. 9. 1941	1
Svazek 4 Verschiedene Berichte 1932–1939			
72	Dopis K. Kühna Deutsche Gesellschaft týkající se dosud Archeologickou komisí vydaných svazků topografie (1 f.)	22. 6. 1932	1
73	Kopie dopisu předsedy Deutsche Gesellschaft K. Kühnovi (1 f.)	24. 6. 1932	1
74	Korespondence týkající se přípravy plánů pro topografii K. Kühnem (5 f.)	13. 5. 1937– 3. 6. 1937	1
75	Die Kunstgeschichtlichen und Kunstunternehmungen der Deutschen Gesellschaft der Wissenschaften und Künste in Prag. (zpráva pro Dr. Reinholda referenta v úřadu říšského protektora) (3 f.)	31. 3. 1939	1
76	Topographie der historischen und kunst-Denkmale in Böhmen (5 f.)	b. d. (20. léta)	1
77	Seznam vydaných děl topografie s jejich prodejní cenou (2 f.)	b. d. (20. léta)	1
Svazek 5 Prager Forschungen zur Kunstgeschichte 1943			
78	Bericht erstattet in der Vollversammlung vom 16. 12. 1943 betreffend die Herausgabe einer neuen Kunstgeschichtlichen Reihe „Prager Forschungen zur Kunstgeschichte“ (2 f.)	prosinec 1943	1
Svazek 6 Forschungen zur deutschen Kunstgeschichte Böhmens 1928–1929			
79	Korespondence týkající se projektu. (4 f.)	15. 10. 1928– 10. 5. 1929	1

inv. č.	obsah	datum	karton
Svazek 7 Organizace topografie před rokem 1918 1906–1914			
80	Bericht über die voraussichtlichen Kosten des Kunstkatasters (2 f.)	2. 7. 1906	1
81	Zpráva zemského konzervátora R. Hönigschmida Gesellschaft zur Förderung o topografii Čech (8 f.)	22. 4. 1913	1
82	Jednání Gesellschaft zur Förderung s Archeologickou komisí o vydávání soupisů, korespondence, zápis z jednání (16 f.)	4. 4. 1914– 27. 5. 1914	1
Svazek 8 Ministerium für Schulwesen und Volkskultur 1921–1937			
83	Jednání o poskytnutí státní dotace na soupis památek v německých oblastech, korespondence s ministerstvem (6 f.)	16. 1. 1921– 28. 12. 1921	1
84	Jednání o uvádění německých místních jmen v topografii, korespondence s ministerstvem (12 f.)	11. 12. 1934	1
85	Zprávy památkové péče – jednání o přispívání do nového periodika státní památkové péče, korespondence, projekt periodika (5 f.)	9. 10. 1936– 10. 11. 1936	1
86	Poskytnutí legitimace K. Kühnovi pro vědeckou práci na soupise památek (1 f.)	7. 5. 1937	1
Svazek 9 Sitzung der Mitarbeiter an der tschechoslovakischen Kunsttopographie 1934			
87	Program schůze, zápis ze schůze, návrh formální úpravy pro tisk (7 f.)	23. 4. 1934	1
Svazek 10 Kunsttopographie – Varia (1) (Personalia, verschiedene Korrespondenz ...) 1922–1936			
87	Korespondence Emila Lingga předsedovi Gesellschaft zur Förderung (Sauer) týkající se německých náhrobků na hřbitově v Košířích (3 f.)	23. 2. 1922– 6. 5. 1922	1
88	Kopie dopisu předsedy Gesellschaft zur Förderung (Sauer) světícímu biskupovi W. Frindovi? (1 f.)	5. 3. 1922	1
89	Kopie dopisů předsedy Gesellschaft zur Förderung (Sauer) prof. A. Grünwaldovi a prof. A. Payerovi oznamující jejich volbu za členy KK (2 f.)	15. 3. 1922	1
90	Kopie dopis R. Hönigschmida slečně (2 f.)	19. 6. 1922	1
91	Kopie dopis R. Hönigschmida prof. Krattnerovi (1 f.)	7. 7. 1922	1

92	Kopie dopisu předsedy Gesellschaft zur Förderung (Sauer) R. Hönigsmidovi o spolupráci na heslech pro Thieme-Becker Lexikon	22. 9. 1922	1
inv. č.	obsah	datum	karton
93	Dopis R. Hönigsmida slečně? (1 f.)	26. 6. 1925	1
94	Kopie dopisu zástupce předsedy Deutsche Gesellschaft (Frind) K. Kühnovi oznamující mu volbu členem komise (1 f.)	20. 12. 1926	1
95	Kopie dopisu sekretáře Deutsche Gesellschaft Dagobertu Freyovi týkající se soupisu Mikulova (1 f.)	27. 8. 1929	1
96	Korespond. lístek Josefa Eigermanna (Most) Gesellschaft zur Förderung (1 f.)	5. 12. 1922	1
97	Kopie dopisu předsedy Gesellschaft zur Förderung (Sauer) prof. F. Schwertnerovi týkající se vydání publikace o barokizaci gotických kostelů v Praze (2 f.)	3. 7. 1923	1
98	Wi tiko – Zeitschrift für Kunst und Dichtung 1, 1928, 2. Stück + průvodní dopis. (zasláno k informaci KK) (7 f.)	1928	1
99	Dopis Deutsche Bücherei Leipzig Deutsche Gesellschaft týkající se topografie (1 f.)	30. 11. 1928	1
100	Kopie dopisu předsedy Deutsche Gesellschaft A. Podlahovi děkující mu za zaslané publikace (1 f.)	17. 12. 1928	1
101	Dopis K. Chytila předsednictvu Deutsche Gesellschaft (1 f.)	18. 12. 1928	1
102	Korespondence Institutu international de coopération intellectuelle, Paris (A. Rossi) předsedy Deutsche Gesellschaft prof. O. Grossera (14 f.)	10. 5. 1933– 30. 5. 1933	1
103	Kopie dopisu předsedy Deutsche Gesellschaft o zvolení K. Swobody tajemníkem KK (1 f.)	25. 11. 1935	1
104	Kopie dopisu předsedy Deutsche Gesellschaft Verlag Rudolf M. Rohrer (1 f.)	9. 12. 1935	1
105	Pozvánka na XIV. Internationaler kunstgeschichtlicher Kongress (3 f.)	17. 12. 1935	1
106	Dopis Dr. Geilberta Helmera? z kláštera Teplá Deutsche Gesellschaft (1 f.)	23. 3. 1936	1
107	Dopis Thiele? tajemníkovi Deutsche Gesellschaft (1 f.)	24. 3. 1936	1
108	Korespondence s Konstantinem Pichertem z Dobřan o poskytnutí vyobrazení kláštera Teplá (7 f.)	22. 4. 1936– 21. 7. 1936	1
Svazek 11 Kunsttopographie – Varia (2) 1928–1934			
109	Vyúčtování svazku topografie pro okres Loket (4 f.)	1928	1
110	Úprava sazby topografie, pokyny, vzorová strana (4 f.)	b. d.	1
111	Korespondence Deutsche Gesellschaft s Universitäts-Bibliothek Leipzig (2 f.)	1. 11. 1929– 4. 11. 1929	1
111	Poskytnutí cestovního a legitimace pro Dr. Forbacha, W. Turnwalda, Dr. Tusche, dopis K. Kühna Gesellschaft + kopie jeho dopisů jmenovaným pánům. (4 f.)	5. 6. 1930	1
113	Korespondence Deutsche Gesellschaft s Maxmilianem	24. 6. 1931	1

	Steifem nabízejícím zapojení to soupisového projektu (2 f.)		
inv. č.	obsah	datum	karton
114	Kopie dopisu Deutsche Gesellschaft prof. E. Gierachovi (1 f.)	17. 5. 1932	1
115	Kopie dopisu Deutsche Gesellschaft K. Kühnovi (1 f.)	19. 3. 1934	1

inv. č.	obsah	datum	karton
KUNSTTOPOGRAPHIE – ČECHY (dokumentace jednotlivých svazků) Svazek 1 Aussig –Ústí nad Labem, Karl Vorbach 1930–1938			
116	Korespondence s Deutsche Gesellschaft, potvrzení o práci pro soupis, kopie žádostí úřadům, kněžím, představeným klášterů, archivářům o pomoc při přípravě soupisu, zprávy o činnosti na přípravě svazku (22 f.)	23. 4. 1930– 15. 2. 1938	2
Svazek 2 Brüx, Dux – Most, Duchcov, Rudolf Hönigschmid 1914–1937			
117	Korespondence s Gesellschaft, korespondence týkající se pořizování snímků, zpráva o činnosti ad. (20 f.)	8. 7. 1914–3. 3. 1937	2
Svazek 3 Eger – Cheb, Wilhelm Turnwald 1935–1938			
118	Korespondence s Gesellschaft. (4 f.)	4. 11. 1935– 28. 11. 1938	2
Svazek 4 Friedland, Gablonz a. N. – Frýdlant, Jablonec n. Nisou, K. F. Kühn 1937–1939			
119	Korespondence s Gesellschaft, kopie dopisů Gesellschaft zastupitelstvu okresu, starostovi, děkanskému úřadu ad. (50 f.)	31. 5. 1937– 23. 2. 1939	2
Svazek 5 Böhm. Leipa, Haida – Česká Lípa, Nový Bor 1933			
120	Nákup plánů objektů z těchto okresů (1 f.)	16. 6. 1933	2
Svazek 6 Gablonz a. N. – Jablonec nad Nisou, K. R. Fischer, K. F. Kühn 1925–1936			
121	Korespondence s Gesellschaft, další korespondence týkající se přípravy svazku (38 f.)	18. 4. 1925– 21. 9. 1936	2
Svazek 7 Kaaden – Kadaň, Josef Opitz 1914–1937			
122	Korespondence s Gesellschaft, návrhy sazby, jednání o vyobrazeních, korespondence s městskou radou Kadaně, soupis kreseb a plánů pro svazek (76 f.)	8. 7. 1914–2. 6. 1937	2

inv. č.	obsah	datum	karton
Svazek 8 Karlsbad – Karlovy Vary, Anton Gnirs, Wilhelm Turnwald 1928–1942			
123	Korespondence s Gesellschaft, korespondence s nakladatelství, soupis obrazového materiálu pro soupis (56 f., 3 negativy)	6. 6. 1928– 24. 11. 1942	2
Svazek 9 Leitmeritz – Litoměřice, V. Luksch, R. Hönigschmid 1920–1938			
124	Korespondence Gesellschaft s V. Lukschem, R. Hönigschmidem, W. Turnwaldem ad. (27 f.)	2. 6. 1920– 10. 3. 1938	2
Svazek 10 Reichenberg – Liberec, K. F. Kühn 1914–1937			
125	Zprávy o přípravách svazku, korespondence s místními činiteli, církevními hodnostáři, korespondence s Gesellschaft, Ordinariats-Blatt der Prager Erzdiözese (1914, Nr. 9, S. 108 článek o topografii Čech), (29 f.)	8. 7. 1914– 27. 9. 1937	2
Svazek 11 Plan – Planá, Wilhelm Turnwald 1930–1938			
126	Korespondence autora s K. Kühnem (referentem pro topografii KK), potvrzení o přípravě svazku pro místní orgány, korespondence Gesellschaft s místními činiteli, šlechtici, církevními činiteli (51 f.)	31. 3. 1930– 15. 2. 1938	2
Svazek 12 Saaz – Žatec, Erich Tursch 1930–1937			
127	Korespondence autora s K. Kühnem (referentem pro topografii KK), s Gesellschaft, potvrzení o přípravě svazku pro místní orgány, korespondence Gesellschaft s místními činiteli, šlechtici, církevními činiteli (28 f.)	31. 3. 1930– 4. 6. 1937	2
Svazek 13 Trautenau – Trutnov 1934			
128	Dopis K. Kühna o zaměření kostela (1 f.)	16. 5. 1934	2
Svazek 14 Teplitz – Teplice 1935			
129	Korespondence týkající se plánů kostela v Krupce (6 f.)	9. 11. 1935– 26. 6. 1936	2

inv. č.	obsah	datum	karton
KUNSTTOPOGRAPHIE – MORAVA, SLEZSKO (dokumentace jednotlivých svazků)			
Svazek 15 Nikolsburg – Mikulov 1929			
130	Korespondence Gesellschaft s nakladatelstvím Rudolf M. Rohrer, s prof. Dagobertem Freyem (12 f.)	9. 1. 1929– 26. 6. 1929	2
Svazek 16 Römerstadt – Rýmařov, Werner Kudlich 1931–1938			
131	Korespondence Gesellschaft s autorem, potvrzení o přípravě svazku pro místní orgány (9 f.)	27. 1. 1931– 10. 3. 1938	2
Svazek 17 Troppau – Opava (město), E. W. Braun 1929–1938			
132	Korespondence autora s Gesellschaft, nakladatelství Rudolf F. Rohrer s Gesellschaft, s K. Kühnem o pořízení plánové dokumentace ad. (40 f.)	21. 6. 1929– 15. 2. 1938	2
Svazek 18 Abrechnungen von prof. K. Kühn (vyúčtování od prof. K. Kühna) 1934–1937			
133	Vyúčtování prací na jím připravovaných dílech i na dalších, pro které připravoval plány (49 f.)	12. 1. 1934– 6. 3. 1937	2

III. Tiráž

Název archivu: Oddělení dokumentace Ústavu dějin umění AV ČR, v.v.i.

Název fondu: Kunsthistorischen Kommission der Deutschen Gesellschaft der
Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik
(Uměleckohistorická komise Německé společnosti věd a umění pro Československou
republiku)

Značka fondu: KK

Časový rozsah fondu: 1913 – 1943

Počet inventárních jednotek: 133

Počet ukládacích jednotek: 2 kartony

Stav ke dni: 15. 8. 2013

Fond uspořádal: Kristina Uhlíková

Inventář zpracovala: Kristina Uhlíková